

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 164, GOD. X, BEOGRAD, UTORAK, 20. OKTOBAR 2015.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Čirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.rs, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 17. novembra

Aharon Shabtai

RAT U LJUBAVI, LJUBAV U RATU

Aharon Shabtai se rodio 1939. u židovskoj obitelji u Tel Avivu, i odgojen je u jednom od kibucu (naseljeničkih samoupravnih zadruga – od 1909. do 1948. u Palestini a kasnije u Izraelu kibuci su bili zasnovani na kolektivnom vlasništvu i potpunoj jednakosti, nadahnuti cionističkim idejama o izgradnji nove židovske domovine i socijalističkim idejama o besklasnom društvu). Grčku književnost i filozofiju Shabtai je studirao na Sveučilištu u Tel Avivu, pariškoj Sorbonni kao i na Cambridgeu. Godine 1979. doktorirao je tezom „Dom i obitelj u Eshilovim tragedijama“. Od 1972. do 1985. predavao je dramu na Fakultetu dramskih umjetnosti u Jeruzalemu. Posljednje desetljeće radi kao predavač grčke književnosti na Sveučilištu u Tel Avivu. Shabtai se općenito smatra za najboljeg suvremenog prevoditelja sa starohelenskog na hebrejski jezik kao i za najvećeg živućeg židovskog pjesnika. Objavio je dvadesetak pjesničkih zbirki, mnoštvo novinskih članaka i velik broj prijevoda klasične grčke drame, filozofije i poezije.

Poigravajući se s naslovom ali i pozivajući se na sadržaj Zolinog poznatog pisma *J'accuse* (Optužujem), kao i na Dreyfusov proces (koji je predstavljao neposredni povod nastanku židovskog cionističkog pokreta s osnovnom idejom izgradnje židovske države u Palestini, u koju bi se iz Europe mogli iseliti diskriminirani Židovi), Shabtai je, odlučivši taj isti naslov upotrijebiti i za svoju pretposljednju pjesničku zbirku, i doslovno optužio svoju vladu i militantne sunarodnjake za višegodišnju mržnju i proganjanje prvih susjeda, Palestinaca. Pjesme u Shabtaijevima zbirka *Politika, Optužujem* i *Artzenu* (Naš zavičaj) obuhvaćaju posljednjih dvadesetak godina i pjevaju o brojnim umorstvima, snajperistima koji pucaju u djecu, opsadama, bombardiranjima, nepoštivanjima mirovnih dogovora, policijskom satu, itd.

Ali u srcu Shabtaijeve poezije etička je sudbina hebrejske kulture u kojoj je pjesnik odgojen. Shabtai odbija popustiti u svom uvjerenju u ispravnost temeljnih moralnih načela suvremenog izraelskog društva ili biti nijem pred barbarstvom i brutalnošću tog istog društva. On svjedoči, on protestira, on upozorava – i o svemu tome pjeva, uz izvanrednu lirsku intimnost kojom još više naglašava svoju sažetu neposrednost i prijezir za sve jednostrano i nasilno.

Poput svakog hrabrog pjesnika koji ne zatvara oči pred stvarnošću, Shabtai drži golemo pjesničko zrcalo pred svojom nacijom: zbog toga je etička sudbina hebrejske kulture u kojoj je Shabtai odgojen nerazmršivo povezana sa sudbinom palestinskog društva i palestinskog naroda.

Zanimljivo je napomenuti da

se Shabtai često poziva na pjesnike koji su u mehanizmima države, u jednostranačju i jednoumlju pronašli pokretački i nužni subjekt poezije, unatoč danas široko rasprostranjenom i duboko uvriježenom mišljenju po kojem bavljenje politikom neizbježno umanjuje ili na izvjestan način kvari duhovni život svakog pojedinca, a osobito pjesnika.

Zbog toga se u mnogim Shabtaijevima pjesmama (baš kao i u ovom izboru), mogu na slutiti pjesnički utjecaji ili posvete pjesnicima kao što su Bertolt Brecht i Osip Mandelstam.

štam, Nazim Hikmet i Ana Ahmatova, Pablo Neruda i Paul Eluard i mnogi drugi. Također se može uočiti da se Shabtai u svojoj poeziji zalaže za povratak iskonskim moralnim običajima a koje nalazimo u općepoznatim riječima drevnih židovskih proroka koji su upozoravali na grijeh i nečasnosti u vlastitom narodu a zbog kojih mu je prijetila propast. Bez obzira na višegodišnji status *enfant-terrible* pjesnika u Izraelu, Shabtai je jednako poznat po vrsnim prijevodima grčkih tragičara poput Eshila, Sofokla, Euripida, Aristofana itd, a čija djela Shabtai suštavno prevodi i predaje na raznim fakultetima već više od tri desetljeća.

No, i pored toga što je Shabtai zbog otvorenosti u svojoj poeziji često nailazio na otpor i protivljenje u militantnom dijelu izraelskog

Mahmoud Darwish

POD OPSADOM: LICA STVARNOSTI

Mahmoud Darwish rođen je u Palestini, drevnoj Galileji, u malom selu Birwa 13. ožujka 1941. u obitelji u kojoj je njegov otac bio sitni zemljoradnik a majka nepismena kućanica, ali djed ga je naučio čitati i pisati. Njegovo djetinjstvo nasilno je prekinuto 1948. godine kad je izraelska vojska zauzela Birwu, a stanovnike sela poubijala ili protjerala. Umjesto u osnovu školu, Mahmoud Darwish zaputio se u izgnanstvo iz kojeg se do kraja života nije vratio. Birwa je nedugo poslije okupacije srav-

Darwish odlazi u Sovjetski Savez gdje je studirao na Moskovskom sveučilištu a potom je izvjesno vrijeme živio u Kairu. Godinu 1982. proveo je u Bejrutu gdje je radio u Centru za palestinske studije. Jedno vrijeme bio je i predsjednik Društva pisaca Palestine. Od 1996. pa sve do smrti 2008. godine živio je između Pariza, Ammana i Ramallaha.

Svoju prvu zbirku poezije simboličnog naslova *Ptice bez krila* objavio je 1960. godine. Četiri godine poslije nje, objavio je zbirku poezije *Lišće masline*, koja ga je proslavila kako u Palestini tako i u čitavom arapskom svijetu. Zbog naglašenog referiranja na stvarnost i povijest, Darwish je već tada bio proglašen za pjesnika palestinskog otpora. Također, njegove posljednje zbirke prožete su u dobroj mjeri poetikom mjesta koja se odlučno protivi mitomaniji i političkom omeđivanju prostora. Darwish smatra kako ljudsko pamćenje, dakle povijest ali i poezija, usprkos svim nasilnim promjenama, čuva prvobitnu, nepatvorenu sliku prostora i vremena. Izraelski napad na Liban i okupacija Bejruta 1982. godine označavaju zrelo doba Darwisheve poezije. Kao preživjeli svjedok strahovitog užasa, ubijanja i razaranja Bejruta, Darwish je napisao dvije izrazito dirljive zbirke o tim tragičnim vremenima: *Bejrut-ska kasida* i *Pohvala visokoj sjeni*. Bejrut-ska tragedija predstavljala je veoma značajan događaj u Darwishewom životu, ali i u njegovom pjesništvu. Jer, tada je, prema vlastitim riječima „izgubio i posljednji motiv da vjeruje kako pjesma može nešto promijeniti osim samog pjesnika“, što će se snažno odraziti na njegovu poeziju. Svoj novi način pisanja ili drugu i konačnu fazu svoje poezije Darwish je nazvao *epskim lirizmom*. U jednom od svojih posljednjih intervjua, Darwish je kazao: „moji stihovi predstavljaju continuum estetske arheologije kojom nastojim sačuvati izvornu sliku svojega prostora i domovine u poetskom tekstu“. Upravo zbog takvog poetskog opredjeljenja, Darwish je 2001. i 2002. godinu proveo u Ramallahu u najtežim uvjetima za život zajedno sa svojim sunarodnjacima. Poetsko svjedočanstvo iz tog razdoblja predstavlja njegova možda ponajbolja zbirka, zapravo duga poema *Pod opsadom* objavljena potkraj 2002. godine. Poema *Mural* (objavljena 2000) također predstavlja Darwishevo sublimirano pjesničko iskustvo budući da je čitava poema nastala nakon što je 1999. godine jedva preživio kompliciran kiruški zahvat na srcu.

Jezik Darwisheve poezije je bogat ali i jednostavan, razigran i sjetan, asocijativno ispo- vjedan i meditativan, monološki teatralan i poetski intelektualan. Darwish istodavno svjedoči i upozorava – i o svemu tome pjeva, uz izvanrednu lirsku in-

UVODNA BILJEŠKA | IZBOR IZ POEZIJE I PREVOD VOJO ŠINDOLIĆ

društva – njegove pjesničke zbirke bile su izvanredno dobro primane, ne samo od čitatelja nego i od književnih kritičara, kako u Izraelu tako i diljem svijeta pa su u Sjedinjenim Državama u posljednjih desetak godina objavljeni brojni prijevodi i izdanja Shabta-rijevih izabranih stihova. Tariq Ali (znameniti pakistanski ratni povjesničar, romanopisac, esejist i mirovni aktivist koji je poslužio kao nadahnuće za poznatu pjesmu grupe Rolling Stones „Street Fighting	Man“ kao i za pjesmu Johna Lennona „Power To the People“) u Londonskom dnevnom listu <i>Guardian</i> o Shabtaijevoj poeziji je, između ostaloga, napisao: „Po mišljenju mnogih književnih stručnjaka, Shabtai je najvažniji židovski pjesnik ovog vremena... Shabtai svoje retoričke i etičke savjete crpe iz starozavjetnih proroka a njegova najveća briga je opća dobrobit društva temeljena na biblijskom moralu. On piše na hebrejskom, ali on govori u ime potlačenih diljem svijeta.“
timnost kojom još više naglašava svoju sažetu neposrednost i prijezir za sve jednostrano i nasilno. Pjesničke knjige Mahmouda Darwisha prevedene su na sve značajnije svjetske jezike. Dobitnik je brojnih internacionalnih nagrada, kako u arapskom svijetu tako i u Rusiji (Lenjinova nagrada za mir, 1983), Francuskoj (Veliko francusko odličje Vitez umjetnosti i znanosti, 1993), Italiji, Nizozemskoj, Njemačkoj, Sjedinjenim Državama, Makedo-	niji (Zlatni vijenac Struških večeri poezije, 2007.) itd. Nakon dva srčana udara (1984. i 1999), brojnih komplikacija sa zdravljem, dugogodišnjeg života u izgnanstvu i nekoliko operacija na srcu, Darwish je umro 9. kolovoza 2008. u bolnici u Houstonu, u Texasu. Mahmoud Darwish nedvojbeno je najveći pjesnik kojeg je Palestina ikada imala, i jedan je od najvećih pjesnika goleme arapske tradicije uopće, koja je svoju duhovnost najuspješnije izrazila upravo u poeziji.

MAHMOUD DARWISH

DRUGIH SJETI SE

Kad doručak spravljáš, drugih sjeti se
(Ne zaboravi nahraniti goluba)
Kad svoje bitke biješ, drugih sjeti se
(Ne zaboravi one što čeznu za spokojem)
Kad plaćáš račun za vodu, drugih sjeti se
(Onih što žeđ gase kišom iz bijelih oblaka)
Kad vraćaš se domu svome, drugih sjeti se
(Ne zaboravi narod što živi ispod šatora)
Kad prije sna zvijezde brojiš, drugih sjeti se
(Koliko duša nema gdje spavati)
Kad o duši svojoj pripovjedaš u metaforama, drugih sjeti se
(Onih koji nemaju pravo govoriti)
Kad misliš o onima što daleko su, sebe sjeti se
(I kaži: da mi je da sam u ovoj tmini iskra)

ON JE SPOKOJAN, BAŠ KAO I JA

On je spokojan, baš kao i ja,
on pije čaj s limunom,
a ja kavu,
to je jedina razlika između nas.
Poput mene, i on je odjeven u široku košulju na pruge,
a ja, baš kao i on, čitam večernje izdanje novina.
Ne vidi kad u njega gledam kriomice,
niti ja njega vidim kad krišom gleda u mene,
on je spokojan, baš kao i ja.
Razgovara o nečemu s konobarom,
isto činim i ja...
Kad crna mačka prođe između nas,
pogladim je po njenom poput noći crnom krznu,
isto učini i on i pogladi je po njenom poput noći crnom krznu...
Ne govorim mu: Danas je nebo vedro i plavetno.
Ni on meni ne govori: Danas je nebo vedro.
On je promatrač i promatrani
i ja sam promatrač i promatrani.
Kad pomaknem lijevu nogu,
on pomakne desnu.
Kad pjevušim određenu melodiju,
on pjevuši neku sličnu.
Razmišljam: nije li on zrcalo u kojem vidim samog sebe?

Potom se zagledam u njegove oči,
ali ne vidim ga...
Naglo izlazim iz kavane.
Razmišljam: možda je on kakav ubojica,
možda je slučajni prolaznik koji misli da sam ja ubojica

On je zabrinut, baš kao i ja!

Iz poeme „MURAL“

Ovo je ime tvoje
kazala je jedna žena
i nestala vijugavim hodnikom

Mogao sam vidjeti nebo nadohvat ruke.
Kriło bijele golubice nosilo me prema drugome djetinjstvu.
Nisam sanjao da sanjam.
Sve je bilo stvarno.
Bio sam svjestan da sam se bacio ustranu
prije no što sam poletio.
Postat ću ono što želim u posljednjem krugu.
Sve je bilo bijelo:
more što je visilo nad krovom od bijelih oblaka
bijaše ništavilo
na bijelom nebu bezuvjetnosti.
Postojao sam a i nisam.
Bijah osamljen u zabitima

vječite bjeline.
Došao sam prije svog vremena
pa se nijedan andeo nije pojavio i pitao me:
„Čime si se bavio, tamo dolje, za života?“
Nisam čuo pjev dobroćinitelja
ili jauke grešnika,
bijah sam, okružen bjelinom,
sasvim sam...

Ništa me ne boli pred vratima uskrsnuća.
Ni prolaznost vremena ni osjećaji.
Ne osjećam lakoću stvari a ni težinu opsesija.
Nema nikoga koga bih mogao pitati:
Gdje sam to sada?
Gdje je grad mrtvih, i gdje sam to ja?
Nema ničega u beskraju, u bezvremenosti,
ili u nepostojanju

Kao da sam već umro...
pa mi je ova priča poznata, i znam
da sam na putu prema onome što ne znam.
Možda sam još živ, negdje drugdje,
gdje još uvijek znam što želim...

Jednog dana postat ću što želim

Jednog dana postat ću misao koju ni sablja a ni knjiga ne mogu otjerati u pustu zemlju... misao jednaka kiši koja pada po planini koju je razdvojila jedna jedina vlat trave gdje moć ne znači pobjedu a pravda nije proganana
Jednog dana postat ću što želim

Jednog dana postat ću ptica, i svoj život spasiti od ništavila. Kad moja krila izgore približit ću se isitini, i iz vlastitog pepela ponovno oživjeti. Ja sam dijalog sanjarâ. Napustio sam svoje tijelo i jastvo da bih dovršio svoje prvo putovanje do značenja, ali značenje me je uništilo i nestalo. Ja sam ta odsutnost. Nebeski prognanik

Jednog dana postat ću ptica, i svoj život spasiti od ništavila.
Kad moja krila izgore približit ću se isitini, i iz vlastitog pepela ponovno oživjeti.
Ja sam dijalog sanjarâ.
Napustio sam svoje tijelo i jastvo da bih dovršio svoje prvo putovanje do značenja, ali značenje me je uništilo i nestalo.
Ja sam ta odsutnost.
Nebeski prognanik

Jednog dana postat ću što želim

Jednog dana postat ću pjesnik, voda će se pokoriti mojoj mašti, a moj jezik postat će metafora metafore.
Stoga, neću ništa reći niti označiti mjesto.
Mjesto je moj grijeh i moja izlika.
Ja potječem odane.
A ovdje to mjesto iz mojih koraka prelazi u moju maštu...
Ja sam onaj koji je bio i koji će biti,
beskrajni svemir tvori me i uništava

Jednog dana postat ću što želim

Jednog dana postat ću vinograd, neka me ljeta tješti i neka se prolaznici pod slatkim svjetiljkama ovog mjesta napiju mojeg vina. Ja sam glasnik i glasina. Ja sam pošiljatelj i primatelj
Jednog dana postat ću što želim

Ovo je ime tvoje kazala je bolničarka i nestala u bjelini vijugavog hodnika: Ovo je tvoje ime, dobro ga upamti! Ne respravljaj se s njim oko slovâ i zanemari plemenske barjake, budi prijatelj svome vodoravnom imenu, i iskušaj ga na živima i mrtvima, i nastoj ga točno izgovoriti u društvu stranaca, ureži ga u stijenu u špilji i kaži: Ime moje, zajedno sa mnom i ti ćeš rasti, i nosit ćeš me kao što ja tebe nosim, jer stranac je brat strancu. Osvojit ćemo ženski svijet samoglasnikom posvećenom flautama. Ime moje, gdje smo to sada? Odgovori mi. Što je sada, što je sutra?

Koje je vrijeme ili mjesto, staro ili novo?

Jednog dana postat ćemo ono što želimo

ZASTANI, OVDJE I SADA
Zastani, ovdje i sada, i sa svojih pleća spusti svoj grob i svom životu pruži još jednu priliku da popravi životnu priču.

Nije svaka ljubav umrla ni svaka zemlja nije vječna tuđina, jer možda će se ukazati šansa, pa ćeš zaboraviti gorčinu starog meda i zavoljeti a da toga nisi svjestan djevojku koja te ne voli ili možda voli, i koja ni sama ne zna zašto te voli ili ne voli / Ili ćeš, dok se oslanjaš o stubište, shvatiti da bio si netko drugi u dvojnosti stvari / Zato svoje „ja“ zamijeni svojim dvojtstvom i prijedi s riječi na djela i visko podigni svoj most, jer bezmjernost je varka, komarci s ograde dosadni su ti, jer svaki komarac na život te podsjeća! Zato sada kušaj život ne bi li te život naučio živjeti, oslobodi se uspomene na ženu i zastani, baš ovdje i sada i sa svojih pleća spusti... svoj grob!

AHARON SHABTAI

MOJE SRCE

Moje usne šapuću: Palestino!
Ne umri pred mojim očima!
Moje srce je u svakoj šprici za injekcije
koja je u tvojoj ruci,
Moustafa Barghouti!

Ono je u naselju Muqata’a,
zajedno s truplom uz cestu do kojeg pomoć nije uspjela stići –
s olovkom na tvom stolu,
Mahmoude Darwishu.

Zajedno s praznim bocama kisika u bolnici u Nablusu. Maha Abu Shareef, vojnici koji su provalili u tvoju kuću

urinirali su i po zidovima mojeg srca također. Za vozače hitne pomoći Crvenog polumjeseca, to srce sada je klupa za odmor,

i za tebe također, Manaal Sufyaan, u četvrti Ayn Masbach u Nablusu, ležeći u lokvi krvi, ustrijeljen od plaćenika na svojoj verandi.

Naša domovina, njeno ponovno rođenje zbiva se Betlehemu – krvava posteljica će biti odbačena a iz maternice će se

pojavit i stvorenje rođeno iz ljubavi naših naroda. Čujte, njegovo srce kuca u mojem – jer ja sam Palestinac koliko i Židov.

LOTEM ABDEL SHAFI

Srce umire kad nema prostora za ljubav, kad nema moralni vidokrug: zato o njemu razmišljajte kao o ptici zatočenoj u kavez. Moje srce osjeća ljubav za one koji su iza bodljikave žice; jedino prema njima čovjek može uistinu biti predusretljiv, to jest, približiti im se kao ljudsko biće. Bez njih osjećam se kao pola čovjeka. Romeo je rođen u obitelji Montecchija a Julija u obitelji Capuletija, ja sam učenik Shakespearea a ne Bena Guriona – stoga ću biti sretan ako se moja kćer uda za unuka Haidara Abdela Shafija. Naravno, govorim ovo u parabol i ali parabola je moj način razmišljanja, i budući da je mnogo više povezana s mojim tijelom nego sa zubima ili kosom, ovo nije tek neka idilična izmišljotina u kojoj, pomoću pjesničke slobode, našu sudbinu smještam u spol svoje kćeri. To što si dopuštam ovaj dar mašte svjedoči uolikoj mjeri još uvijek živimo u svijetu podzemlja, gdje su nam dopušteni nada i potencijal jedne amebe. Ali, sve mitologije počinju sa stvorenjima koja pužu i gmižu, izlaze iz zemlje i proždiru jedno drugo, dok se sveto sjedinjenje ne dogodi, izlječivši jaz u svijetu. Tako će i arapski mladoženja iz Gaze pružiti mojoj kćeri haljinu na kojoj je rukom izvezena Domovina iskupljena od od grijeha svakog rasnog razdvajanja – naša zajednička Domovina, koja podjednako pripada svim potomcima, a tada će on podignuti veo s njenog lica, i reći joj: „A sada te uzimam za ženu, ja, Lotem Abdel Shafi.“

RAT

I ja sam, također, objavio rat: dio vaših snaga raspoređenih za istrebljivanje Arapa – dio snaga kojima ih nasilno iseljavate iz njihovih vlastitih domova i tjerate s njihove zemlje – morate izdvojiti i upotrijebiti protiv mene. Vi imate tenkove i avione

III

i bataljune vojnika; u rukama držite palice i suzavac kojima rastjerujete mase; imate poslušnike uvijekbane za ispitivanja i mučenja; imate bezbrojne zatvore iz kojih se ne izlazi živ. Ja imam jedino ovo srce kojim pružam zaštitu arapskom djetetu. Uperite vaše oružje u moje srce: čak i ako ga raznesete u komadiće ono vas nikad neće prestati izrugivati.

RAZLOG ZA ŽIVOT NA OVOJ ZEMLJI

Ova zemlja pretvara se u privatno vlasništvo dvadeset obitelji.

Pogledajte njenu ugojenu političku ruku, pretilu šiju njene ugojene birokracije: to su službenici nove Samarije.

Nema potrebe pitati proročište: Ono što kapitalistička svinja ostavi za sobom, nacionalistička hijena raskomada svojim zubima.

Kad guverner Izraelske banke podigne kamatu za pola posto, bogatašima su, na račun siromaha, zakonito darovane nove kuće s bazenima i vrtovima.

Vojnik na straži čuva lihvara koji će mu zaplijeniti stan kad bude otpušten iz privatizirane tvornice i zaostane s plaćanjem

hipotekarnih kamata.

Čiste riječi koje sam sisao sa grudi svoje majke: Čovjek, Dijete, Pravda, Samilost, i mnoge druge, obezvrijeđene su pred našim očima, zatočene u getima, mučki ubijene na nadzornim punktovima.

Pa ipak, ima dovoljno valjanih razloga za ostanak i život na ovoj zemlji – da bi preživjele riječi sakrili u kuhinju, u podrum ili u kupaonicu. Prorok Melampod spasio je od smrti dvije zmije blizanke iz ruku svojih robova: dok je spavao one su otpuzale do njegova kreveta, i svojim jezicima iščistile njegove uši. Kad se probudio, prestrašen, otkrio je da može razumjeti govor ptica –
tako će izbavljeni Židov liznuti zidove oko naših srca.

MOME PRIJATELJU

Apulej, u *Zlatnom magarcu*, piše o vremenima kakva su ova:
Čovjek s glavom svinje postaje kralj; ljudi mrmrljaju koještarije i pretvaraju se u vukove.
Ljipee žene bludnice s majmunima.
Rabini pucaju iz pištolja, mezuze pričvršćuju na vrata javnih kuća.

Gomile se zabavljaju prostim vicevima, ultricima hijena.

Na tržnici ljepote mogu se kupiti nove grudi ili zategnuti zadnjica.

Bogataš javno prdi a nacija svršava od ushićenosti.
Na ulici, ljudi mašu zastavama napravljenim od novca.
Novinaru jezik viri iz stražnjice, i najednom on postaje mislilac.
Natjecanju se održavaju između lažova, uguzica, vojnika i varalica.
Uz zvuke odobravanja i pljesak, i ispred kamera koje to snimaju, čitava sela su sravnjena sa zemljom.
Debeloguzi čovjek guta stotinu mršavih ljudi pred očima javnosti.

Lopovluk je usvojen kao nacionalna vjera, vinogradi su poharani a izvori zagađeni.
Posuda uokolo vršljaju sveprisutni birokrat, tamničar, poreznik, doušnik.
Brodovi puni roblja uplovljavaju u luku.
Krvnik sjedi za čelom stola, okružen gomilom profesora.
Tajni policajac je dnevni astrolog, guverner banke postaje naš alkemičar.
Ali sve ove bolesne obmane nestaju u jednom trenu; sasvim je dovoljno nekoliko dana kiše i idoli nacionalizma, čudovišta naoružanja, njihovi plaćenici – svi se koprcaju u blatu.
Muškarci skidaju kostime majmuna i kožuhe vukova, i vraćaju se na posao.
I mi, također, moj prijatelju, jer tvoj i moj djed nisu živjeli od tuđe krvi.
Tisuću godina, i još tisuću godina, dijelili smo naš kruh sa siromasima ove zemlje.

Dodi – osedlajmo naše magarce, vratimo se i ispecimo ovaj kruh: ti – za časne ljude iz Izmirâ, a ja – za marljive iz Aleksandrije.

PJESMA O NETI GOLAN *

Godine 1938. nakon što je raspoređen na razarač i osuđen na dvadeset i osam godina zatvora pod optužbom da je turske mornare poticao na pobunu, pjesnik Nazim Hikmet bio je zatočen u potpalublje u brodski nužnik. Pred očima svojih mučitelja, stajao je do koljena duboko u izmetinama i, gotovo se onesvjestivši nad nepodnošljivim smradom, otvorio je usta i počeo pjevati romanse i balade o težacima i svaku pjesmu koje se je mogao sjetiti. I tako, kao što nam Neruda pripovjeda, snaga mu se vratila zajedno s ponosom. Moj dragi Nazime, povest ću se za tvojim primjerom i danas ću pjevati o Neti Golan – koja je zatočena u zatvor Kishon zato što se pred vojnim buldožerima zavezala za stablo masline u selu Istiyya. Zahvaljujući Neti ja se danas neću onesvjestiti pred smrdrnim nedjelima Ariela Sharona.

* Neta Golan – izraelska mirovna aktivistica.

KO SAM JA BEZ IZGNANSTVA?

Stranac na obali poput rijeke je... voda me vezuje za ime tvoje. Iz ove daljine ništa me ne može vratiti
spokoju palmine krošnje: ni mir a ni rat. Ništa me ne potiče da shvatim duh evanđelja. Ništa
...baš ništa ne svjetluca s obale oseke i obale plime između Eufrata i Nila. Ništa me ne može natjerati da napustim faraonovu lađu. Ništa me ne privlači niti ispunja zanosom, ni čežnja a ni obećanje. Što mi je onda činiti? Tko sam ja bez izgnanstva, i bez duge noći koja u vodu gleda?

Voda me vezuje za ime tvoje...
Ništa mi ne može oduzeti leptire mojih snova i vratiti me u moju stvarnost: ni prašina a ni vatra. Što ću onda i kako ću, bez ruža iz Samarkanda? Što ja to tražim u kazalištu u kojem pjevače osvjetljava mramor što sjaji poput mjesečine? Postali smo laki poput kuća na dalekim vjetrovima. Postali smo dva prijatelja dva čudnovata stvorenja u oblacima... i sada smo se oslobodili gravitacije zemljinog identiteta. Što nam je onda činiti...
i tko smo mi bez izgnanstva, i bez duge noći koja u vodu gleda?

Voda me vezuje za ime tvoje...
Sve što je ostalo od mene jesi ti i sve što je ostalo od tebe jesam ja... jedan stranac koji masira stopala strancu: O moj stranče! Što nam je činiti s ono malo spokoja koji nam je još ostao... i sa snovima koji nas od mitova razdvajaju? Ništa nas ne privlači: ni cesta a ni kuća. Je li ovo putovanje bilo isto još od samog početka, ili su naši snovi pronašli kobilu među mongolskim konjima na brdu, pa su nas razmijenili za nju? Što nam je onda činiti? I tko smo mi bez izgnanstva?

ČEMPRES SE SLOMIO

„Čempres nije stablo, nego njegova žalopojka, on nema sjenu, jer sam je sjena stabla“
– Bassam Hajjar
Čempres se slomio poput minareta, i zaspao na cesti ponad svoje slomljene sjene, tamnozelen, kakav je oduvijek bio. Nitko nije povrijeđen. Vozila su užurbano prelazila preko njegovih grana. Prašina padala po vjetrobranima... / Čempres se slomio, ali golubica nije promijenila svoje gnijezdo na krovu obližnje kuće. Dvije ptice selice kružile su nad mjestom događaja i izmijenjale nekoliko cvrkuta. Jedna žena kazala je susjedi: Jesi li vidjela oluju?

Susjeda joj je odgovorila: Ma kakvi, ništa, a ni buldožer... Ali čempres se slomio. Prolaznici što su prolazili pokraj slomljenog stabla rekoše: Možda mu je dosadilo što ga toliko dugo zanemaruju, ili se povio i srušio od starosti, ionako je bio visok poput žirafe, ljudima nije značio više od obične metle, svojim hladom nije mogao natkriliti zaljubljeni par. Dječak je kazao: Znao sam ga savršeno nacrtati, jer njegov oblik je jednostavan. Djevojčica je rekla: Nebo je danas nepotpuno, jer čempres se slomio. Mladić je dodao: Ne, nebo je danas potpuno jer čempres se slomio. Na sve to, u sebi rekoh: Nema ovdje ni pameti a ni ludosti, čempres se slomio, i to je sve što se može reći: čempres se slomio

NIŠTA MI SE NE SVIĐA

Ništa mi se ne sviđa govori putnik u autobusu – Ni program s radija ni jutarnje novine, ni utvrde na brdima. Želim zaplakati / Vozač mu govori: pričekaj da stignemo do stajališta, a tada plaći koliko te volja / Jedna žena govori: Ni meni se ništa ne sviđa. Odvela sam sina do groba svoga,

tu mu se svidjelo, i tu je zaspao a sa mnom se ni pozdravio nije / Student govori: Ni meni se ništa ne sviđa. Studirao sam arheologiju ali u kamenu nisam pronašao identitet. Jesam li ja, onda, uistinu ja? / Vojnik govori: Ni meni se, također, ništa ne sviđa. Stalno progonim duha koji mene progoni / Nervozni vozač govori: Približavamo se posljednjoj postaji, pripremite se za izlazak... / Na to svi povikaše: Vozi još dalje, ne zaustavljaj! A ja, ja sam kazao: Pusti me da izidem ovdje, ni meni se baš kao ni njima, ništa ne sviđa, ali umorio sam se od putovanja.

KULTURA

Zla kob Kainova neće zbuniti vojnika koji puca u glavu djeteta
što stoji na brežuljku iza bodljikave žice koja ograđuje izbjeglički kamp – jer ispod šljema, apstraktno govoreći, glava mu je sasvim šuplja. S druge strane, visoki časnik pročitao je roman *Buntovnik*; osjeća se prosvijetljeno i zato ne vjeruje u Kainovu zlu sudbu. Vrijeme provodi po muzejima i kad, kao izaslanik Kulture, podigne pušku i puca u dječaka on samo osuvremenjuje i prerađuje Goyine bakroreze i *Guernicu*.

U PROTESTNOJ POVORCI

Prije dva dana u četvrti Rafi’ah* devet Arapa je ubijeno, jučer ih je šest ubijeno u Hebronu, a danas – samo dvojica. Prošle godine, dok smo hodali u protestnoj povorci Ulicom Shenkin* čovjek na motociklu viknuo je prema nama:

PETNAESTI SIJEČNJA

Trideset i prvog prosinca zubar i mirovni aktivist dr. Thabet Thabet ustrijeljen je a danas je petnaesti siječnja, na ovaj isti datum prije mnogo godina vojnici su bacili truplo Rose Luxemburg u berlinski kanal. Još u začetku tog ludog rata ona je opominjala: „Ne pucajte!“ i zbog toga bila izbačena iz socijaldemokratske stranke i zatvarana u pet zatvora. Svaku biljku je poznavala poimence a svaku pticu mogla prepoznati po njenom glasanju. Goluba povrijeđenog krila koji je sletio na prozor njene ćelije u zatvoru u Breslau izliječila je, i nakon ozdravljenja, golub je svakog dana čekao da ona iziđe u šetnju zatvorskim dvorištem, tada bi kružio iznad male žene ili bi sletio pokraj nje kad bi zastala i sjela da se odmori na šljunku. Kad je bila bolesna golub bi odletio prema rešetkama na prozoru njene ćelije i ubrzo bi ga čitavo jato slijedilo. Posjetiteljima koji su je posjećivali u zatvoru predala bi hranu koju bi sačuvala (i koje bi se sama odrekla) za svog ljubavnika Lea Jogichesa, koji je bio utamničen u zatvoru Moabit. Rekla je: „Osnovna stvar je biti dobar – to rješava i povezuje sve stvari, i bolje je od sve mudrosti i znanja.“ Povijest se ponavlja sa svojim svecima i ratnim huškačima koji sudjeluju u drami pod nebesima koja su sve tamnija iznad naših glava – i ja se pitam, da je kojim slučajem živa, ne bi li glavni zapovjednik stožera Mofaz, i general Bugi Ya’alon, poslali helikopter da (projektilom) raznese njenu sobu u uredništvu lista „Crvena zastava“, ili bi uz mnogo savršeniju kiruršku preciznost, parkirali kamion u blizini njenog stana u predgrađu i kad bi izašla iz njega i zaputila se prema svom autu usmrtili je snajperskim hicima sa udaljenosti od 200 metara kao što su nedavno ubili dr. Thabeta u Tul Karemu?

* jedna od četvrti u Gazi.
** Shenkin, Labor, Bograshov i King George – ulice u Tel Avivu.